

PSYCHOLOOG NA BEZÖEK AAN ZWEDEN:

'Experiment alternatieve school mislukt'

(Van een onzer verslaggevers)

IN augustus van het vorig jaar ging in de Zweedse stad Gotenburg na een jaar van voorbereidingen een zogenaamde alternatieve school van start. De Odinsskola, een driejarig gymnasium voor leerlingen van 16 tot 19 jaar, was het initiatief van drie oud-gymnasiasten, die enthousiast waren geworden over een onderwijs-experiment aan een gymnasium in Oslo. Deze school is intern volledig gedemocratiseerd, zodat alle beslissingen door de gehele schoolgemeenschap worden genomen. De Odinsskola is opgezet naar het model van de alternatieve school in Oslo.

Nadat de onderhandelingen met de autoriteiten waren afgesloten, gaf een plenaire vergadering van toekomstige leerlingen van de school de drie initiatiefnemers het mandaat in de vakantie van '69 een lerarenkorps te formeren, dat in overeenstemming zou zijn met de democratische principes van de school. Op een advertentie reageerden 177 bevoegde leerkrachten, waaruit tenslotte een selectie werd gemaakt van tweentwintig, tien halve en twaalf full-time leerkrachten. De aanmelding van leerlingen was vrij. Er werd geen enkele vorm van selectie toegepast. De school startte tenslotte met 190 leerlingen, 70% jongens, 30% meisjes.

Simen de Jong, psycholoog in Amsterdam en een fervent aanhanger van de kaboutergedachte, heeft onlangs een bezoek gebracht aan de alternatieve school in Gotenburg. Oorspronkelijk was hij van plan na zijn terugkeer in Amsterdam een gedemocratiseerde school op te richten naar Zweeds model. Hij is intussen van gedachten veranderd.

Mislukt

TOT mijn spijt moet ik zeggen, dat het Zweedse experiment is mislukt. Doordat er geen leerlingselectie is geweest, zitten ze nu met het probleem, dat er maar zeer speciale jeugdgroeperingen in de schoolgemeenschap vertegenwoordigd zijn. Er

heeft zich dus een soort elite-corps gevormd, dat enerzijds bestaat uit jongelui, die engens anders niet werden geaccepteerd en anderzijds uit jonge mensen, die door hun ouders — die er vaak hele mooie liberale ideeën op nahouden — naar de alternatieve school werden gestuurd. Een gezelschap, dat overwegend uit de geëdele kringen van Gotenburg stamt. Kinderen van arbeiders zijn relatief minder sterk vertegenwoordigd op de alternatieve school dan op de conventionele scholen in Zweden.

Die elite-voiming heeft een remmende werking op de prestaties op de school vindt Simen de Jong. „Kinderen van arbeiders hebben vaak een nuchtere kijk op het onderwijs. Ze willen werken en gaan zich niet te buiten aan allerlei fraaie toekomstbespiegelingen, zoals jongeren uit de hogere sociaal-economische milieu vaak plegen te doen.

Essentieel voor het functioneren van een gedemocratiseerde school is dus niet alleen een interne democratie — iedereen heeft medebeslissingsrecht — maar ook een volledig doorgevoerde externe democratie — kinderen uit alle lagen van de bevolking moeten deel uitmaken van de schoolgemeenschap. Elite-voiming is dodelijk.”

De klassen van het driejarig gymnasium zijn opgeheven. Wekelijks of een maal in de veertien dagen wordt er massaal vergaderd over bepaalde onderwerpen, die eventueel in behandeling genomen zullen worden. Is er belangstelling voor een actueel onderwerp dan richt een groep leerlingen zich bijgegaan door een leraar, gedurende een x aantal weken volledig op dat ene project. Zo zijn er op school een hele serie werkgroepen, waaraan men al naar gelang persoonlijke interesse kan deelnemen. Het klassikaal onderwijs is afgeschaft.

Bezwaar

TOCH is er ook op dit punt een praktisch bezwaar. Nadat de autoriteiten toestemming hadden verleend voor de school werd de schoolgemeenschap een gebouw toegewezen. Dit gebouw is totaal ongeschikt voor het onderwijs, dat de leerlingen zich hebben voorgesteld. Het is voornamelijk ingericht als een school voor klassikaal onderwijs. De werkgroepen moeten zich nu maar behelpen in de gangen of in de klaslokalen, die door thuis zijn dan de leraren. De leraren zitten dan als leerlingen toe te luisteren.

Psycholoog Simen de Jong: Zweeds experiment is mislukt...

zul je in ieder geval eerst de voorzittingen moeten treffen, die het onderwijs — zoals je je dat voorstelt — zullen garanderen. Anders moet je er niet aan beginnen.”

De alternatieve school heeft een aantal concessies gedaan, voordat zij mocht starten. Als voorwaarde werd onder meer gesteld, dat er een directeur, een administrateur en een pedagoog zouden worden benoemd. Wilde de school aanspraak maken op overheidsmiddelen zoals de conventionele, dan moest zij de in de wet voorgescreven vakken in het leerplan opnemen. Dat zijn de verplichte nummers.

De school functioneert nu een half jaar, maar ik garandeer, dat er moeilijkheden zullen komen met de directeur. De man kan nog zo openstaan voor de leerlingen, hij is en blijft voor velen de contactman met de establishment. Dat hij daarnaast bij de inventaris van de school hoort verschaft hem een soort dubbelrol, waar hij vroeg of laat gedonder mee krijgt. Verder is de interne democratie op school ook niet tot in details doorgevoerd. In het begin was dat wel zo, heb ik gehoord. Er werd een plenaire vergadering bijeengeroepen als het dak begon te lekken. Eindeloos werd er dan over een opdracht tot repareren gediscussieerd. Toen ik de school bezocht werden vele beslissingen gedelegeerd aan mensen, die verstand van zaken hadden”.

Een positief punt noemt Simen de Jong de identificatie tussen leerlingen en leraren. „De meeste leraren zijn een jaar of tien, twintig ouder dan hun leerlingen, maar er is geen enkel onderscheid. Men spreekt elkaar met de voornaam aan en soms verwisselen de rollen van leraar en leerling. Wanneer in een werkgroep de hedendaagse subculturen ter sprake kwamen nemen de leerlingen vaak het woord, omdat ze op dat terrein dikwijls beter thuis zijn dan de leraren. De leraren zitten dan als leerlingen toe te luisteren.”

De sterke band, die tussen de leerlingen van een bijzondere school als een alternatieve school ontstaat doordat zij zichzelf voortdurend door het gehele onderwijs bespied en bekritiseerd weten, scheidt een aparte leefgemeenschap. De muren van de school zijn voorwaardes met leuzen. Het gebouw is 's avonds ook geopend. In de gangen zitten en liggen leerlingen. Er wordt gerookt, je ziet er vrijdende paartjes, kortom verschillen met de traditionele school zijn legio.

SIMEN DE JONG: „Mijn grote bezwaar tegen de school is, dat zij teveel appelleert aan het leefklimaat van de zogenaamde drop-outs. Dit leefklimaat scheidt ook een zekere uniformiteit. Na een half jaar is iedereen links georiënteerd. Ook de kinderen van conservatieve, soms erg reactionaire ouders. Jongelui, die je een half jaar terug bepaald niet links georiënteerd kon noemen. Na een half jaar blijft 25% regelmatig weg. Ik heb sterk de indruk, dat dit een groep is, die zich niet aan de veranderingen heeft kunnen aanpassen. De gedachte dat je met de oprichting van een alternatieve school leerlingen, die altijd in een totaal ander systeem hebben gewerkt, in een oogwenk rijp kunt maken voor een revolutaire vorm van onderwijs, is een illusie. Ze moeten aan zoveel dingen wennen, het onderwijs in de werkgroepen, een geheel andere manier van onderwijs — niet uit boeken of kennisoverdracht door leraren, maar door middel van interviews, vergelijken van bronnen e.d. — ze kunnen die veranderingen niet aan. En omdat de meesten dat beseffen houdt het alternatieve onderwijs een vrijblijvend karakter. Het hoeft niet zo nodig. Bovendien zullen ze ervaren, dat ze, eenmaal van school, in een niet-alternatieve maatschappij terecht zullen komen, die bitter weinig begrip voor hun idealen zal tonen”.

Ik heb gemerkt, dat de meesten er niets voor voelen om na drie jaar

EXPERIMENT IN ZWEDEN. Onder deze titel zendt VPRO-tv vanavond van 20.40 tot 21.10 uur een reportage uit over een alternatieve gedemocratiseerde school, die een half jaar geleden in het Zweedse Gothenburg werd opgericht. Samenstellers van het TV-verslag zijn Jaap Buis, Dave van Dijk en Bob Ris. De Amsterdamse psycholoog Simen de Jong is juist teruggekeerd van een reis naar Scandinavië. Hij bracht onder meer bezoeken aan de alternatieve scholen van Oslo, Gothenburg en Kopenhagen. Hieronder vertelt hij over zijn bevindingen tijdens het bezoek aan de Odinsskola in Gothenburg.

eindexamen te doen. Hun argument is, dat hun vorm van onderwijs niet logisch uitmondt in het „officiële” eind-examen. Misschien wordt de geringe interesse wel veroorzaakt door het feit, dat vele van de leerlingen na hun democratisch bezig-zijn op de alternatieve school weer rustig in het welverrende bedrijf van hun vader kunnen stappen en hun leven lang geen zorgen meer zullen hebben. Dat bedoel ik ook met vrijblijvendheid”.

Simen de Jong ziet achteraf meer heil in de plannen van de Oranje Vrijstaat tot vorming van Oranje Vrijklassen op de conventionele scholen. „Op deze wijze zonder je te niet af en hou je iedere mogelijkheid tot communicatie open, terwijl men die in Gotenburg waarschijnlijk voorgoed heeft prijsgegeven”.